

RESTITUTIO OCTAVIAN BÂRLEA*

În luna iulie a anului 1991, când am participat la al VIII-lea Congres Internațional de Iluminism de la Bristol¹, călătorind cu trenul spre Anglia, prin Germania și Franța, am fost obligat să schimb legătura în Gara Centrală din München. Primisem din țară, de la o bună cunoștință, telefonul monseniorului dr. Octavian Bârlea, motiv pentru care l-am sunat din gară. Spre surprinderea mea, a și răspuns, cu o voce firavă dar demnă, confirmând primirea volumului trimis, reprezentând de fapt fosta teză de doctorat consacrată școlilor blăjene². Mi-a urat sănătate și spor la treabă întru continuarea cercetărilor începute asupra dialogului dintre școală și națiune, cu aplicații asupra instituțiilor naționale de la Blaj, considerat, se știe, *urbs scholarum!*

Acea întâlnire de la capătul firului de telefon a fost urmată de altele, de-a lungul anilor, însă doar cu ajutorul cărților monseniorului, pe care le-am întrebuițat la mai multe cercetări. Dintre acestea, amintim: *Ex historia romana: Ioannes Bob episcopus Fogarasiensis (1783-1830)*, Frankfurt/Main, 1948; *Die Union der Rumänen*, în W. De Vries, *Rom und die Patriarchate des Ostens*, Freiburg, 1963; *Ostkirchliche Tradition und westlicher Katholizismus. Die rumänische unierte Kirche zwischen 1713 und 1727* [*Societas Academica Dacoromana, Acta Historica VI*], München, 1966; *Biserica Română Unită și ecumenismul Corifeilor Renașterii culturale*, în *Perspective*, München, 3-4, V, 1983; *Unirea Românilor (1697-1701) - Die Union der Rumänen (1697-1701)*, în *Îndreptar*, XIII, 49-50, iulie - decembrie 1990 ș.a.

De data aceasta, cu ocazia serbării centenarului nașterii celui care a fost director la secția Română de la Radio Vatican, preot paroh la Biserica Română Unită din München și a întemeiat cunoscuta publicație *Perspective*, întâlnirea cu teologul și istoricul Octavian Bârlea (1913-2005)³ este prilejuită de apariția volumului IV din *Opera Omnia, Biserica Română Unită și problema națională*, ediție pregătită prin strădania pr. drd. Ioan-Irineu Fărcaș și tipărită la Târgu Lăpuș, la Editura Galaxia Gutenberg⁴. Dintr-o *Notă asupra ediției* (p. 5-9) lectorul poate să afle concepția și metoda îngrijitorului ei, care ne propune o ediție după opt texte, dintre care două, inedite. Redactate de-a lungul a peste trei decenii de intensă activitate

* Bârlea 2013, 355 p.

¹ Mărza 1992, p. 127-135.

² Mărza 1987, 238 p.

³ Pentru viața, activitatea și opera sa, vezi Periș 1999, p. 243-253.

⁴ Comemorarea *Monseniorul Octavian Bârlea 100 de ani de la naștere (1913-2013)*, Catedrala „Sfânta Treime”, Blaj, 26 octombrie 2013.

bisericească, națională și culturală, pusă în slujba românilor de pretutindeni, studiile din volum corespund - din punct de vedere al problematicii - binomului *Biserică-Națiune*.

Octavian Bârlea, ilustru elev al Liceului „Mihai Viteazul” din Alba Iulia (promoția 1930), a cercetat și valorificat acest binom, încărcat de semnificații naționale și politice, în toate scrierile sale - și n-au fost puține! -, nu numai în cuprinsul textelor din această ediție. Din acest punct de vedere ni se par sugestive, chiar de la o primă lectură, titlurile articolelor și studiilor incluse în volum, care se remarcă printr-o congruență ideatică firească: *Istoria Școlilor Blajului* (p. 10-39); *Rolul național al Școlilor Blajului* (p. 40-92); *Națiune și ecumenism. Pastorală la înscăunarea episcopului Alexandru Sterca Șuluțiu (1851-1852)* (p. 93-157); *Înființarea Mitropoliei Române Unite la jumătatea secolului al XIX-lea și politica orientală de atunci a Austriei* (p. 158-182); *Ecoul Marii Adunări Naționale de la Blaj în viața românească: 1 Decembrie 1918* (p. 183-189); *Contribuția Bisericii Române Unite la Unirea de la 1 Decembrie 1918* (p. 189-193); *Biserica Română Unită între cele două războaie mondiale* (p. 194-331); *Biserica Română Unită și problema națională. La 30 de ani de la suprimarea libertății acestei Biserici* (p. 332-354).

N-are sens, în cadrul prezentării cărții și în contextul atmosferei sărbătoririi lui Octavian Bârlea, să discutăm în detaliu problematica abordată de autor în cuprinsul volumului. Chiar dacă două dintre textele incluse acum sunt inedite, adică: *Ecoul Marii Adunări Naționale de la Blaj în viața românească: 1 Decembrie 1918* (text rămas în manuscris, pregătit spre publicare în *Perspective*, XXVII, 76, 2005); *Contribuția Bisericii Române Unite la Unirea de la 1 Decembrie 1918* (conferință rostită la Radio „Europa Liberă”, 1 decembrie 1968, text needitat până acum). Volumul discutat aici trebuie consultat, respectiv parcurs de iubitorii istoriei naționale, interesați sincer de trecutul, prezentul și viitorul Bisericii Române Unite! Din punct de vedere al operei și concepției istorice, așa cum rezultă și din cuprinsul cărții, vom întâlni două idei cardinale ale scrisului istoric onorat o întregă viață de omul, slujitorul altarului și istoricul Octavian Bârlea, surprinse deja în istoriografia națională¹. Acestea sunt: analiza și interpretarea contextului și subtextului - așa-zisele mecanisme nevăzute! - istoriei bisericești a românilor, cu precădere a celor uniți cu Biserica Romei; cultivarea cu încăpățănare - căci istoricul a fost moș din Munții Apuseni ai Ardealului! - a idealului de unitate religioasă a românilor, sub cupola Bisericii occidentale, cu condiția respectării ritului bizantin.

În raport direct cu mai vechile și constantele noastre preocupări asupra istoriei învățământului românesc în epoca Luminilor și în *Vormăreș*, și pentru că reprezentăm o instituție universitară din Alba Iulia, care poartă numele zilei naționale a României, ne permitem, să atragem atenția doar asupra a două mari segmente din carte. Este vorba de problematica dezvoltată de preotul și istoricul Octavian Bârlea - să ne reamintim că a fost adept al principiului „adevărata valoare stă în lucrurile simple”! - în articolele în care abordează, în cunoștință de cauză, subiecte majore pentru devenirea națională a românilor. Mai concret, avem în vedere: *Istoria și funcția națională a școlilor din Blaj* și *Rolul îndeplinit de Biserica Română*

¹ Periș 1999, p. 249.

Unită la „Unirea cea Mare”, respectiv în organizarea și desfășurarea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, când s-a hotărât - pro aeternitate - unirea Transilvaniei cu regatul României.

Redactat într-un moment aniversar, la împlinirea a 200 de ani de la întemeierea instituțiilor educative de către episcopul Petru Pavel Aron (1709-1764), studiul *Istoria Școlilor Blajului*¹ a fost conceput din perspectivă culturală și instituțională, apelând din capul locului la un scurt și elocvent fragment din actul de fundare, prin care s-au deschis „fântânile darurilor”. Bun cunoscător al trecutului școlilor, situație raportabilă la nivelul istoriografic al deceniului 6 al secolului trecut, când în țară era interzisă cercetarea unui astfel de subiect, Octavian Bârlea ne oferă, după cum se poate convinge oricare lector, o documentată microistorie a școlilor, insistând asupra unor etape și momente din evoluția lor (onorate de Petru Pavel Aron, Grigore Maior, Ioan Lemeni, Alexandru Sterca Șuluțiu și Vasile Suciuc) și, implicit, din dezvoltarea culturală a așezării de la confluența Târnavelor. În mod concret, este vorba de: I. *Ascensiunea culturală a Blajului*; II. *Universitatea din Blaj*; III/1. *Facultatea de Filosofie*; III/2. *Academia de Teologie*; III. *Rolul preponderent al Liceului*; IV. *Cetatea școlilor secundare*; V. *Viața Școlilor din Blaj*. Cu o putere de sinteză specifică unui aplicat discurs istoric, rămânând înainte de toate un bun român, chiar în afara granițelor țării, Octavian Bârlea subliniază fizionomia inconfundabilă a instituțiilor din Blaj, care au îndeplinit în epocă o misiune culturală și politică, destinată Bisericii și slujirii idealului național.

Orizontul istoriografic întâlnit în acest articol (George Barițiu, Octavian Bârlea, Theodor Bodogae, Nicolae Brânzeu, Augustin Bunea, Augustin Caliani, Timotei Cipariu, Onisifor Ghibu, Nicolae Iorga, Ștefan Manciu, Alexandru Nicolescu, Alexandru Papiu Ilarian, Constantin Pavel, S. Raicevich, Ioan Rațiu, Coriolan Suciuc, Lazăr Șăineanu ș.a.) poate fi identificat, parțial desigur, și în acoperirea documentară a celuilalt text, în care este dezbătut *Rolul național al Școlilor Blajului*². Pornind de la o sintagmă asupra importanței naționalității în istoria unei nații, preluată de la Simion Bărnuțiu prin filiera Al. Papiu Ilarian, *à propos* de „naționalitatea pentru vercare popor”, Octavian Bârlea discută, cu ajutorul documentației avute la dispoziție în exil (Simion Bărnuțiu, Octavian Bârlea, Johannes Benko, George Bogdan-Duică, Radu Brateș, Nicolae Brânzeu, Augustin Bunea, Augustin Caliani, Eduard I. Găvănescu, Ioan Georgescu, Dinicu Golescu, Dumitru Murărașu, Ioan Mușlea, Nicolae Iorga, Ștefan Manciu, Alexandru Papiu Ilarian, Eftimie Murgu, Zenovie Pâclișanu, Vasile Pârvan, Nicolae Pop, Ștefan Pop, Iacob Radu, Ioan Rațiu, Ioan Rusu, Lazăr Șăineanu, Coriolan Suciuc, A. D. Xenopol), răspândirea ideii naționale la români prin intermediul școlilor blăjene. Un astfel de fir principal al discursului justifică, după părerea noastră, structura credibilei demonstrații culturale, care poartă pecetea personalității unei cercetător de talia lui Octavian Bârlea.

Mai concret, este vorba de: *Renașterea intelectuală*; *Reabilitarea militară*; *Reabilitarea ierarhiei canonice*; *Afirmarea națională*; *Revărsarea în Transilvania*; *Revărsarea în*

¹ Inițial, este cuprins în volumul colectiv Bârlea 1955, p. 15-40.

² Bârlea 1955, p. 60-103. Fragmente au fost publicate și de pr. Alexandru Mircea, în *Perspective creștine*, Barcelona, I, 1956, 5, p. 4-7.

Principate, Apărarea limbii, Anul 1848; Transplantarea în România; Viața din Blaj după 1848. Concluzia, cu care-și încheie autorul articolul, este firească și de bun-simț: elementele sentimentului național, care sunt înregistrate în diferite etape și momente din istoria românilor, au beneficiat de un „factor sufletesc catalizator” oferit cu generozitate de „[...] școala naționalistă transilvăneană, al cărei centru vital a fost Blajul”. Aici trebuie identificat rostul cultural, național și politic al școlilor blăjene!

Cât privește conferința *Contribuția Bisericii Române Unite la Unirea de la 1 Decembrie 1918*, aceasta îi oferă preotului și istoricului, care a rămas o viață întreagă Octavian Bârlea, șansa de-a sintetiza, la cunoscutul post de radio „Europa Liberă”, la 1 decembrie 1968, reala importanță națională și politică a „Unirii de la Alba Iulia”, la împlinirea căreia și-au adus obolul, prin ierarhi, preoți și credincioși, și Biserica Română Unită¹. Cuvântul, argumentat și inspirat al preotului, era rostit într-un climat politic european aparte. Așadar, ne găseam într-un an, în care asupra României se abătuse atenția și interesul opiniei publice internaționale, din cauza atitudinii față de invadarea Cehoslovaciei de către trupele unei părți a țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia. Dacă suntem de acord cu afirmația lui Octavian Bârlea, conform căreia „Unirea de la Alba Iulia”, „[...] a fost o faptă a întregii suflări românești”, atunci se cuvine să agreăm argumentația istorică și verbul inspirat al oratorului: „Unirea de la 1 Decembrie 1918, dacă e privită prin prisma Primului Război Mondial, a fost un dar al vechii Românie făcând Transilvaniei, întrucât aceasta a restituit Transilvaniei, prin eroismul ostașilor, răsplata pentru darul naționalismului. Dar ea a fost și un dar al Transilvaniei făcând vechii României. Acest dar al Transilvaniei - adică decretarea Unirii cu România - a fost dus la București de o delegație, din care făceau parte și reprezentanții celor două biserici românești: Miron Cristea și Iuliu Hossu. La încrușișarea darurilor și la trăirea bucuriilor, alături de Biserica Ortodoxă a avut deci parte și Biserica Unită”².

Nu încercăm să forțăm uși deschise într-o etapă în care bibliografia, respectiv istoriografia românească asupra problemei naționale înregistrează numeroase și variate contribuții, cu puncte de vedere convergente și divergente. Ediția asupra căreia ne-am permis, să vă atragem atenția, așadar volumul IV din *Opera Omnia, Biserica Română Unită și problema națională*, într-un cadru pe cât de solemn, pe atât de încărcat de emoții, căci sărbătorim centenarul nașterii autorului, ne apare drept o *vera academica restitutio*. Volumul ilustrează, cu forța de persuasiune a cuvântului rostit ori scris cu demnitate de Octavian Bârlea, acel „[...] urcuș spre un vârf de munte înalt”³, onorat de un cărturar, cu o desagă de cărți, preot greco-catolic, cu două doctorate, exilat departe de țară, care n-a uitat niciodată că era român, că aparținea Bisericii Române Unite și, în ultimă instanță, Blajului.

Iacob MĂRZA*

---

¹ Bârlea 2013, p. 189-193.

² *Ibidem*, p. 192-193.

³ Bârlea 1973, p. 12-13.

* Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia; e-mail: iacob_marza@yahoo.com.

Abrevieri bibliografice

- Bârlea 1955 - Octavian Bârlea (coord.), *Omagiu Școlilor din Blaj (1754-1954)*, Paris, 1955.
- Bârlea 1973 - Octavian Bârlea, *Ecumenism românesc I*, în *Bună Vestire*, XII, 1973, 4, p. 12-13.
- Bârlea 2013 - Octavian Bârlea, *Opera Omnia IV Biserica Română Unită și problema națională*, ediție îngrijită de pr. Ioan-Irineu Fărcaș, Târgu Lăpuș, 2013.
- Mârza 1987 - Iacob Mârza, *Școala și națiune (Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, 1987.
- Mârza 1992 - Iacob Mârza, *Coordonnées de l'enseignement roumain de Transylvanie à l'époque des Lumières*, în *TR*, I, 1992, 1, p. 127-135.
- Periș 1999 - Lucian Periș, *Monseniorul Octavian Bârlea - o viață consacrată Bisericii și istoriei acesteia (Partea I)*, în *AUA*, 2-3, 1998-1999, p. 243-253.

Mihai-Octavian Groza, *Documente privind activitatea Consiliului Național Român din Alba-Iulia*, Editura Emma Books, Sebeș, 2012, 229 p.

Sesizând importanța evenimentului de la 1 Decembrie 1918, și ecourile sale în eternitate, istorici și cercetători mai vechi sau mai noi au alocat numeroase pagini descrierii evenimentului și a implicațiilor lui sau contribuției unor oameni¹ și instituții la realizarea acestuia², în timp ce alții s-au îngrijit cu antologizarea și editarea documentelor³ ce au stat la baza unui astfel de demers.

Dincolo de evenimentul propriu-zis însă, o importanță aparte au avut-o acțiunile premergătoare acestuia, care i-au pregătit din punct de vedere organizatoric pe marii actanți ai clipei unificatoare. Despre acestea însă s-a scris destul de puțin, autorii preferând adesea să amintească doar de existența lor, fără a pătrunde însă în profunzimea activității lor și fără a o reliefa în toată splendoarea ei.

În acest context, demersul tânărului istoric Mihai-Octavian Groza, care, de curând a adus în fața cititorului un pachet consistent de documente ce prezintă activitatea Consiliului Național Român din Alba Iulia, editând documentele, care arată complexitatea ei și rolul jucat de aceasta în realizarea unirii, constituie o

¹ Din nefericire, uneori pentru a reliefa contribuția unei clase (impusă de regim), autorii se pretau la interpretări forțate. În acest sens, a se vedea Porțeanu 1974, p. 108-146.

² Cum a fost cea a Bisericii sau a preoșilor (Plămădeală 1997, p. 161; Andrea 1919, p. 202-204).

³ Un exemplu în acest sens, constituindu-l volumele ce cuprind documentele unirii. A se vedea, de exemplu, Ardeleanu *et alii* 1989.

LISTA ABREVIERILOR

AAC	- Acta Archaeologica Carpathica. Cracovia.
ABR	- Arbeitsberichte zur Bodendenkmalpflege in Brandenburg. Calau.
Acta	- Acta (Siculica). Muzeul Național Secuiesc. Sfântu Gheorghe.
ActaAA	- Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae. Eszterházy Károly Főiskola. Eger.
ActaArch	- Acta Archaeologica. Copenhagen.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
ActaH	- Acta Hargitensia. Hargita Megye Múzeumainak Évkönyve. Miercurea Ciuc.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău. Zalău.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művész-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AIHA	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca).
AIHAI/AIHX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIGB	- Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj-Sibiu.
AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj (Sibiu).
AJA	- American Journal of Archaeology. New York.
AK	- Archäologisches Korrespondenzblatt. Main.
Altertum	- Das Altertum. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Berlin.
Aluta	- Aluta (Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”. Iași.
AnB	- Analele Banatului (serie nouă). Muzeul Banatului. Timișoara.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
AnUBI	- Analele Universității din București - Istorie. Universitatea din București. București.
AnUCIPI	- Analele Universității „C. I. Parhon”, seria Științe Sociale. Istorie. Universitatea din București. București (din 1964 Analele Universității din București - Istorie).
Aquileia Nostra	- Aquileia Nostra. Bollettino dell'Associazione Nazionale per Aquileia. Milan & Aquileia.
ARCHEA	- Archéologie du cimetière chrétien. Actes du 2 colloque ARCHEA, Orléans 29 Septembre-1 ^{er} Octobre 1994.

	Supplément à la Revue Archéologique du Centre de la France 11. Tours: FÉRACF.
Antiquity	- Antiquity. A Quarterly Review of World Archaeology. York.
AO	- Arhivele Olteniei. Craiova; serie nouă (Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova).
APA	- Acta Praehistorica et Archaeologica. Berlin.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia/Anuarul Muzeului Național al Unirii. Alba Iulia.
ArchAustr	- Archaeologia Austriaca. Viena.
Archeologické rozhledy	- Archeologické rozhledy. Praga.
ArchHung	- Archaeologica Hungaria. Budapest.
ArchKözl	- Archaeologiai Közlemények. Pesten (1859-1899).
Argo	- Argo.
ArhBas	- Arhivele Basarabiei. Chișinău (1929-1938).
ArhSom	- Arhiva Someșană. Arhiva Someșană. Revistă istorico-culturală. Năsăud (1924-1940).
Astra Salvensis	- Astra Salvensis. Cercul Salva al ASTRA. Salva.
AT	- Ars Transilvaniae. Institutul de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AUA	- Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
AV	- Arheološki vestnik. Ljubljana.
AVSL	- Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu.
BAHC	- Bibliotheca Archaeologica et Historica Corvinensis. Hunedoara.
Banatica	- Banatica. Muzeul de Istorie al Județului Caraș-Severin. Reșița.
BA	- Biblioteca de arheologie. Muzeul Național de Istorie a României. București.
BAR	- British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
BB	- Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BCȘS	- Buletinul Cercurilor Științifice Studențești. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
BerRGK	- Berichte der Römisch-Germanischen Kommission. Roman-Germanic Commission. Frankfurt am Main.
BHAUT	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis. Timișoara.
BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara.
BIAUL	- Bulletin of the Institute of Archaeology. University of London.
Biserica și Școala	- Biserica și Școala - Foaie Bisericească-scolastică, literară și economică. Arad (1877-1948).
BM	- Bibliotheca Marmatia. Baia Mare.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii. Alba Iulia.
BMS	- Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Brukenthal	- Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.

Lista abrevierilor

BS	- Bibliotheca Septemcastrensis. Sibiu.
BTh	- Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
BUFM	- Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas.
Bună Vestire	- Bună Vestire. Organ de zidire creștină. Roma.
BV	- Bayerische Vorgeschichtsblätter. Kommission für bayerische Landesgeschichte.
CAANT	- Cercetări arheologice în aria nord-tracă. Institutul Român de Tracologie. București.
CAn	- Current Anthropology. Chicago.
Carpica	- Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”. Bacău.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
CCDJ/CCBD	- Cultură și civilizație la Dunărea de Jos/Culture et civilisation au Bas Danube. Muzeul Dunării de Jos. Călărași.
CCRPM	- Cercetări de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal. București.
Cele Trei Crișuri	- Cele Trei Crișuri. Fundația Cele Trei Crișuri. Oradea (1920-1944).
Chronica Valachica	- Chronica Valachica. Vezi Scripta Valachica.
Chronos	- Chronos. Revistă de istorie. Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași. Iași.
Civilisations	- Civilisations. Revue international d'anthropologie et de sciences humaines. Institut de Sociologie de l'Université libre de Bruxelles. Bruxelles.
CLL	- Cercetări de limbă și literatură. Oradea.
CN	- Cercetări numismatice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CommArchHung	- Communicationes Archaeologicae Hungariae, Magyar Némzeti Múzeum. Budapest.
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
CSSZMÉ	- Csíki Székely Múzeum Évkönyve. Muzeul Secuiesc al Ciucului. Miercurea Ciuc.
Cultura creștină	- Cultura creștină. Publicație apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică și a Facultății de Teologie Greco-Catolică din Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Departamentul Blaj. Blaj.
Cultura poporului Dacia	- Cultura poporului. Cluj, București (1921-1930).
	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. București.
Danubius	- Danubius. Muzeul de Istorie Galați. Galați.
DavarLogos	- Davar Logos. Revista biblico-teologică de la Facultad de Teología de la Universidad Adventista del Plata.
DocMis	- Documenta Missionaria. Documenta Missionaria Hungariam et regionem sub ditone turcica existentem spectantia. Szegedi Hittudományi Főiskola. Szeged.

DolgCluj	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtarából. Kolosvár (Cluj).
DolgSzeged	- Dolgozatok. A. M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből. Szeged.
Drobeta	- Drobeta. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Drobeta Turnu-Severin.
EcHR	- The Economic History Review. Economic History Society (UK).
EHR	- The English Historical Review. University of Oxford. Oxford (UK).
EJA	- European Journal of Archaeology.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei. Cluj-Napoca.
Eurasia Antiqua	- Eurasia Antiqua. Zeitschrift für Archäologie Eurasiens. Mainz am Rhein.
Familia Română	- Familia Română. Baia Mare.
FI	- File de istorie. Muzeul de Istorie Bistrița. Bistrița.
Flacăra sacră	- Flacăra sacră. Organ pentru propagarea creațiunii umane în România. București (1934-1942).
FoliaArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
Germania	- Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Main.
Glasul monahilor	- Glasul monahilor. București (1924-1946).
Hermannstädter Zeitung	- Hermannstädter Zeitung. Sibiu.
Hesperia	- Hesperia. American School of Classical Studies at Athens. Cambridge.
HistTeacher	- The History Teacher. Society for History Education; University of Notre Dame. History Teachers' Association. USA.
HJ	- The Historical Journal. Cambridge University. Cambridge (UK).
HU	- Historia Urbana. Institutul de Cercetări Socio-Umane. Sibiu.
IPSR	- International Political Science Review. Columbia University, USA & Australian National University.
IS	- International Security. Belfer Center for Science and International Affairs. Harvard University. Cambridge (Massachusetts).
InvArchRoumanie	- Inventaria Archaeologica Roumanie. București.
InvArchRumänien	- Inventaria Archeologica Rumänien. București.
IPH	- Inventarta Praehistorica Hungariae. Budapest.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
JAA	- Journal of Anthropological Archaeology.
Jahresbericht	- Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Universität Frankfurt am Main. Frankfurt am Main.
JAMÉ	- A Nyiregyházi Jóna András Múzeum Évkönyve. Nyiregyháza.
JAR	- Journal of Archaeological Research. New York.
JAS	- Journal of Archaeological Science. Academic Press. United States.
J. Biogeogr.	- Journal of Biogeography. London.

Lista abrevierilor

JCH	- Journal of Contemporary History. Sage Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC.
JFA	- Journal of Field Archaeology. Boston University.
JMH	- The Journal of Modern History. University of Chicago. Chicago.
JOML	- Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines für Landeskunde. Linz.
JPS	- The Journal of Peasant Studies. Critical Perspectives on Rural Politics and Development.
JRGZM	- Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.
JRS	- The Journal of Roman Studies. London.
JSRI	- Journal of the Study of Religious & Ideologies. Societatea Academică de Cercetare a Religiiilor și Ideologiilor. Cluj-Napoca.
JWP	- Journal of World Prehistory. New York.
KVSL	- Korrespondenzblatt des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Hermannstadt [Sibiu].
Laborativ Arkeologi	- Laborativ Arkeologi. Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Stockholms universitet. Stockholm.
Latomus	- Latomus. Revue d'études latines. Bruxelles.
Litua	- Litua. Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu” Gorj. Târgu-Jiu.
LȘ	- Lucrări științifice. Institutul de Învățământ Superior Oradea.
Magyar városok	- Magyar városok és vármegyék monográfiája. Budapest.
MAGW	- Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien (1912-1941).
Man	- Man. Man. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
Marmatia	- Marmatia. Muzeul Județean Maramureș. Baia Mare.
MCA	- Materiale și cercetări arheologice. București.
Mecklenburgische	- Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde.
MemAntiq	- Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
MittAnthrGesWien	- Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien. Hrsg. von der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
Mitteilungen	- Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museums. Sibiu.
MΩMOΣ	- MΩMOΣ. Őskoros Kutatók Összejövetelének konferenciakötete.
MonHistBp	- “Est tu scholaris” Ünnepi tanulmányok Kubinyi András 75. születésnapjára. Monumenta Historica Budapestinensia. Budapesti Történeti Múzeum. Budapest.
MT	- Magyar Törvénytár, Corpus Juris Hungarici. Budapest [Ungarische Gesetze].
MTCN	- Magyarország tiszti cím- és névtára. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
NAFD	- Neue Ausgrabungen und Forschungen in Niedersachsen.
Nature	- Nature. London.

- OH VI** - Opuscula Hungarica VI. Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest.
- OJA** - Oxford Journal of Archaeology, Blackwell Publishing Inc. United Kingdom.
- Ősrégészeti levelek** - Ősrégészeti levelek. Prehistoric newsletter. Budapest.
- PA** - Patrimonium Apulense. Alba Iulia.
- PamArch** - Památky archeologické. Praga.
- PAS** - Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.
- PBF** - Prähistorische Bronzefunde. München.
- Peuce** - Peuce. Studii și comunicări de istorie veche, arheologie și numismatică. Tulcea.
- Potaissa** - Potaissa. Studii și comunicări. Turda.
- PPS** - Proceedings of the Prehistoric Society. Cambridge-London.
- Programm Mühlbach** - Programm des evaghelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeș).
- PZ** - Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
- QR** - Quaternary Research. University of Washington.
- QSR** - Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal.
- RA** - Revista Arhivelor. București.
- Rațiunea** - Rațiunea. Organ al „Asociației științifice de educație pozitivă” București. București (1911-1914).
- RB** - Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
- RC** - Revista Catolică. București (1912-1916).
- Realitatea ilustrată** - Realitatea ilustrată. Cluj, București (1927-1946).
- REN** - Revue des études napoléoniennes. Paris, France: Libraries Félix Alcan (1912-1924).
- Renașterea** - Renașterea. Organul oficial al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului, Geoagiului și Clujului. Cluj.
- Revista din Iași** - Revista din Iași. Iași.
- Revista istorică** - Revista istorică: dări de seamă, documente și notițe. București (1915-1943).
- RHSEE** - Revue historique du sud-est européen. Institut d’Histoire Universelle „N. Iorga”. București (1925-1941).
- RHMC** - Revue d’histoire moderne et contemporaine. Berlin. Paris.
- RI** - Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). București.
- RIR** - Revista istorică română. Institutul de Istorie Națională - Universitatea București. București (1931-1947).
- RM** - Revista muzeelor. București.
- RREI** - Revue Roumaine d’Etudes Internationales. București.
- RRH** - Revue roumaine d’histoire. București.
- RRHA** - Revue Roumaine d’Histoire de l’Art, série Beaux-Arts. Academia Română. București
- Sargetia** - Sargetia. Buletinul Muzeului Județului Hunedoara (Acta Musei Devensis). Deva.
- SAA** - Studia Antiqua et Archaeologica. Institutul de Arheologie Iași. Iași.

Lista abrevierilor

SAI	- Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice din România. București.
SCIA	- Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică. București.
SCICPR	- Studii și comunicări de istorie a civilizației populare din România. Sibiu.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCIM	- Studii și cercetări de istorie medie. București.
SCN	- Studii și cercetări de numismatică. Institutul de Arheologie București.
Scripta Valachica	- Scripta Valachica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii. Târgoviște.
SDT	- Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. Sibiu.
Societatea de mâine	- Societatea de mâine. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice. Cluj (1924-1945).
SMIM	- Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. București.
Social Forces	- Social Forces. Department of Sociology at the University of North Carolina.
SSK	- Studien zur Siebenbürgischen Kunstgeschichte, Köln. Wien.
Starinar	- Starinar, Treća Serija. Arheološki Institut. Beograd.
StComCaransebeș	- Studii și comunicări. Muzeul Județean de Etnografie și Istorie Locală. Caransebeș.
StComSibiu	- Studii și comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
StComSM	- Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare. Satu Mare.
StRI	Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică)
StudArch	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
Studia	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Series Historia. Series Geologia-Geografia. Cluj-Napoca.
SUCH	- Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu. Sibiu.
SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
SzMMÉ	- A Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve. Szolnok.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Thraco-Dacica	- Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
Tibiscum	- Tibiscum. Studii și Comunicări de Etnografie și Istorie. Muzeul Regimentului Grăniceresc din Caransebeș. Caransebeș.
Tisicum	- Tisicum. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve. Szolnok.
TR	- Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane. Cluj-Napoca.
Trans.AmPhilos.Soc.	- Transactions of the American Philosophical Society. Philadelphia.

Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Brașov.
Tribuna	- Tribuna. Arad (1911-1912).
Történelmi Szemle	- Történelmi Szemle. Magyar Tudományos Akadémia. Történettudományi intézet. Budapest.
TT	- Történelmi Tár. Magyar Történelmi Társulat. Budapest.
Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
Țara Bârsei	- Țara Bârsei. Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov. Brașov.
Ungarische Jahrbücher	- Ungarische Jahrbücher. Berlin.
Unirea poporului	- Unirea poporului. Blaj (1919-1948).
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
VAH	- Varia Archaeologica Hungarica. Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete. Budapest.
Vjesnik	- Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb.
VKT	- Várak. Kastélyok, Templomok. Történelmi és örökségturisztikai online magazin.
WorldArch	- World Archaeology. London.
WPZ	- Wiener Prähistorische Zeitschrift. Selbstverlag der Wiener Prähistorischen Gesellschaft. Wien.
Zalai Múzeum	- Zalai Múzeum. Zalaegerszeg.
Zborník SNM	- Zborník Slovenského Národného Múzea. Bratislava.
ZfA	- Zeitschrift für Archäologie. Berlin.
ZfSL	- Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde. Gundelsheim.
Ziridava	- Ziridava. Studia Archaeologica. Muzeul Județean. Arad.